Oświadczenie złożone
przez senator Ewę Monikę Kaliszuk
na 34. posiedzeniu Senatu
w dniu 14 maja 2025 r.

Oświadczenie skierowane do ministra finansów Andrzeja Domańskiego

Szanowny Panie Ministrze!

12 grudnia 2024 r. złożyłam oświadczenie senatorskie w sprawie konieczności jak najszybszego podjęcia działań zmierzających do zmniejszenia skali wyłudzeń środków finansowych gromadzonych przez obywateli państwa polskiego na rachunkach bankowych, m.in. poprzez wprowadzenie bądź przywrócenie wymogu stosowania przez instytucje bankowe kilkuetapowego uwierzytelniania transakcji płatniczych. W oświadczeniu wskazałam dane przekazane przez prokuratora krajowego w zakresie skali przestępstw bankowych w latach 2021–2023 zgłoszonych do organów ścigania. Jak wskazał prokurator krajowy, „Rosnąca liczba przestępstw z tej kategorii jest obserwowana nie tylko w statystykach prokuratury i Policji, ale również w opracowaniach podmiotów zajmujących się analizą aktualnych trendów i zagrożeń w obszarze cyberbezpieczeństwa, np. raport roczny CSIRT KNF z 2023 r. wskazuje na trzykrotny wzrost zgłoszonych domen phishingowych w latach 2021–2023". Prokurator krajowy dodał również: „Do skutecznego zwalczania tego typu przestępczości konieczne jest usprawnienie współpracy z instytucjami bankowymi w celu uzyskania jak najszybszego przekazywania danych żądanych przez prokuratora na początkowym etapie postępowania. Departament do Spraw Cyberprzestępczości i Informatyzacji podejmuje działania związane z budową efektywnych kanałów komunikacji elektronicznej, jednakże skuteczność wskazanych rozwiązań wymaga zmian legislacyjnych, stąd ścisła współpraca wszystkich podmiotów zainteresowanych walką z tego typu przestępczością jest niezwykle istotna".

W odpowiedzi na wskazane oświadczenie – pismo FN7.701.1.2025, w dniu 17 stycznia 2025 r. przekazane na ręce marszałek Senatu, pani Małgorzaty Kidawy-Błońskiej – Pan Minister poinformował m.in. o toczącym się obecnie na poziomie Rady UE procesie uzgodnieniowym dotyczącym dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie usług płatniczych i usług związanych z pieniądzem elektronicznym w ramach rynku wewnętrznego, zmieniającej dyrektywę 98/26/WE i uchylającej dyrektywę (UE) 2015/2366 i 2009/110/WE – dyrektywy PSD3, oraz rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego i zmieniającego rozporządzenie (UE) nr 1093/2010 – rozporządzenia PSR. Według przekazanej przez Ministra informacji zaproponowane zostały zasady dotyczące bezpieczeństwa transakcji płatniczych. Zasady te stanowią jeden z istotnych obszarów wskazanych regulacji. Zostanie to znacznie rozwinięte w porównaniu z obowiązującą obecnie dyrektywą PSD2.

W międzyczasie zwróciłam się do senackiej Komisji Budżetu i Finansów Publicznych z prośbą o wsparcie działań, o których mowa. Przewodniczący tej komisji, pan senator Kazimierz Kleina, wystosował do Związku Banków Polskich wniosek o ustosunkowanie się do kwestii podnoszonych w moim oświadczeniu. Wkrótce na ręce przewodniczącego wpłynęła odpowiedź prezesa ZBP, pana dra Tadeusza Białka.

W przekazanej informacji prezes ZBP szczegółowo przedstawił informacje na temat przestrzegania zapisów ustawy o usługach płatniczych, które nakładają obowiązek dwuetapowego uwierzytelniania transakcji płatniczych, oraz obszernie przedstawił działania operacyjne, prewencyjne i edukacyjne podejmowane przez związek w celu zapewnienia wyższego poziomu bezpieczeństwa klientów. W piśmie ZBP podniesiony został niezwykle ważny element, który stanowi w zasadzie clou mojego oświadczenia. Mianowicie pan prezes podkreślił: „W obecnym stanie prawnym banki nie mogą wykorzystywać pełnego potencjału dostępnej technologii w walce z oszustami – obowiązujące przepisy prawa i stanowiska organów uniemożliwiają korzystanie z technologii opartej o analizę behawioralną w każdym przypadku. Urząd Ochrony Danych Osobowych zaklasyfikował dane behawioralne jako dane szczególnych kategorii w rozumieniu przepisów rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE, w myśl czego bank może przetwarzać dane behawioralne wyłącznie w oparciu o ważne podstawy prawne, o których mowa w art. 9 ust. 2 RODO".

W praktyce oznacza to, że bank może korzystać z analizy behawioralnej jedynie w przypadku, w którym klient wyrazi zgodę na wykorzystanie danych behawioralnych.

Niestety pomimo inicjatyw podejmowanych w bankach w celu zbierania tego rodzaju zgód, są one udzielane przez niewielu klientów, tych najbardziej świadomych zagrożeń. Przestępcy manipulujący klientami również są świadomi zagrożenia, jakim jest dla nich analiza behawioralna, więc ich pierwszym krokiem jest doprowadzenie do dezaktywacji zgody na wykorzystanie analizy behawioralnej. Prezes ZBP podkreśla, iż jest pewien, że potencjał analizy behawioralnej zostałby najlepiej wykorzystany w momencie, w którym banki mogłyby stosować opisywane rozwiązania w szerszym zakresie. Stałoby się to możliwe jedynie w przypadku zmiany otoczenia regulacyjnego.

Szanowny Panie Ministrze, opierając się na przytoczonych pismach, zwracam się zatem z prośbą o udzielenie następujących informacji.

1. Na jakim etapie jest w chwili obecnej proces uzgodnieniowy na poziomie Rady UE, o którym mowa była wcześniej?

2. Czy sugerowane przez prezesa Związku Banków Polskich rozwiązania dotyczące możliwości korzystania z analizy behawioralnej klientów bez wyrażania przez nich zgody, w celu zapewniania coraz wyższych standardów bezpieczeństwa w transakcjach płatniczych, również są przedmiotem państwa rozmów bądź uzgodnień? Czy można uwzględnić w tych pracach wskazane sugestie?

3. Czy przedmiotem dyskusji są jakieś inne rozwiązania? Czy dokonano już jakichś uzgodnień w obszarze rozwiązań prawnych służących zapewnieniu bezpieczeństwa klientom banków?

Ewa Monika Kaliszuk
senatorka RP